

POSTANOWIENIE

Dnia 5 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak (przewodniczący)

SSN Tomasz Demendecki

SSN Oktawian Nawrot (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi M. K.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn.
V ACa 80/22,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 5 września 2023 r.:

- 1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn. V ACa 80/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. zaleca Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach wyznaczenie terminu rozprawy w sprawie o sygn. V ACa 80/22 w terminie trzech miesięcy od dnia zwrotu akt;**
- 3. przyznaje M. K. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł;**
- 4. nakazuje zwrócić ze Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz M. K. kwotę 200 (dwieście) zł uiszczoną tytułem opłaty od skargi;**
- 5. oddala skargę w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Dnia 17 maja 2023 r. (data prezentaty Sądu Apelacyjnego w Katowicach) M. K. (dalej: „skarżący”), reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Katowicach wniósł do Sądu Najwyższego skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawie V ACa 80/22, toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach. Skarżący wniósł o stwierdzenie przewlekłości postępowania w sprawie V ACa 80/22 prowadzonego przez Sąd Apelacyjny w Katowicach oraz o przekazanie na jego rzecz kwoty 20 000 zł tytułem odszkodowania za przewlekłość postępowania.

W uzasadnieniu skargi wskazano, że skarżący zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z 25 listopada 2021 r. apelacją, która wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w Katowicach 2 lutego 2022 r. Po uzupełnieniu braków fiskalnych apelacji, jej odpis doręczono pozwanej 4 marca 2022 r., zaś 5 kwietnia 2022 r. wpłynęła do Sądu odpowiedź pozwanej. Skarżący wskazał, że przebieg postępowania przed Sądem Apelacyjnym kończy się w dacie 10 października 2022 r., kiedy nastąpiło zawiadomienie o składzie Sądu. Ponadto skarżący podkreślił, że sprawa dotyczy delikatnej materii prawa rodzinnego – orzeczenia rozwodu z winy jednego z małżonków.

W odpowiedzi na skargę, pismem z 5 lipca 2023 r. (data prezentaty Sądu Najwyższego), Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach zgłosił swój udział w sprawie oraz wniósł o oddalenie skargi.

Prezes Sądu Apelacyjnego potwierdził przebieg zdarzeń, jednakże wskazał, że Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: „EKPCz”) nie definiuje pojęcia przewlekłości, a jedynie posługuje się pojęciem „rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie”. W rozpoznawanej sprawie od dnia wniesienia pozwu do dnia wniesienia skargi nie upłynął jeszcze termin pięciu lat, a zatem nie zostały spełnione przesłanki „konwencyjne” uznania sprawy za toczącą się przewlekłe. Jednocześnie Prezes Sądu Apelacyjnego podniósł, „że sprawy o rozwód w których występuje problem ustalenia, która ze stron

jest winna rozkładu, wbrew twierdzeniom skarżącego nie należą do spraw prostych”. Natomiast przy wyznaczaniu terminów rozpraw przewodniczący zobowiązany jest kierować się kolejnością wpływu spraw do czego zobowiązuje § 79 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. 2019, poz. 1141 ze zm.). Ponadto Prezes Sądu Apelacyjnego podkreślił, że przy uwzględnieniu obecnej obsady kadrowej i dużej ilości spraw oczekujących na rozpoznanie apelacji nie jest możliwe wcześniejsze wyznaczenie terminu rozprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 75 ze zm., dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”) nie określa wprost granic temporalnych, w ramach których powinno dojść do rozpoznania sprawy, a tym samym nie wskazuje bezpośrednio czasu, po upływie którego następuje przewlekłość postępowania. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość ocenie w szczególności podlega terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie. Dokonując tej oceny należy:

1. uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi,
2. charakter sprawy,
3. stopień faktycznej i prawnej zawichości sprawy,

4. znaczenie rozstrzygnięcia dla skarżącego,
5. zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

W judykaturze powszechny jest pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy. Za okres uzasadniający stwierdzenie przewlekłości postępowania uznawana przy tym jest beczynność sądu drugiej instancji polegająca na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, trwająca co najmniej 12 miesięcy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06 oraz 18 maja 2016 r., III SPP 53/16), jakkolwiek w części orzeczeń wskazuje się, że także krótsza, np. ośmiomiesięczna beczynność sądu, naruszyć może prawo strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 27 marca 2019 r., I NSP 88/18).

Podkreślić ponadto należy, że prawo do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, stanowiąc element prawa do rzetelnego procesu, jest jednym z podstawowych praw człowieka określonym m.in. w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Przyjęcie ustawy o skardze na przewlekłość, stanowiło zresztą efekt stosowania EKPCz i wielokrotnego stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „Trybunał”) naruszenia przez Polskę prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie.

Zauważyć należy, że na dzień rozpatrywania skargi przez Sąd Najwyższy termin 12-miesięczny, licząc od dnia wpływu akt do Sądu Apelacyjnego w Katowicach, został przekroczony, zaś Sąd Apelacyjny nie wyznaczył terminu rozprawy. Jednocześnie w sprawie nie można przyjąć, że jej charakter, stopień faktycznej i prawnej zawłości, a także zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania, czyli okoliczności relewantne w świetle ustawy o skardze na przewlekłość, miały wpływ na powyższe. W szczególności ogólne stwierdzenie Prezesa Sądu Apelacyjnego, „że sprawy o rozwód w których występuje problem ustalenia, która ze stron jest

winna rozkładu, wbrew twierdzeniom skarżącego nie należą do spraw prostych”, bez jakiegokolwiek odniesienia do realiów postępowania, a zwłaszcza wskazania podjętych przez Sąd czynności procesowych, nie może zostać uznane za argument świadczący o faktycznej i prawnej zawłości sprawy. Ponadto należy wziąć pod uwagę, że sprawy z zakresu prawa rodzinnego, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, powinny być rozpoznane i rozstrzygnięte nie tylko starannie, lecz przede wszystkim szybko (zob. wyroki Trybunału w sprawach: *H.N. v. Polska* z 20 czerwca 2016 r., skarga nr 77710/01; *Mikulić v. Chorwacja* z 7 lutego 2002 r., skarga nr 53176/99; *Bock przeciwko Niemcom* z 29 marca 1989 r., skarga nr 11118/84). W związku z powyższym Sąd Najwyższy stwierdził przewlekłość postępowania.

Dla stwierdzenia przewlekłości postępowania irrelevantne pozostają argumenty Prezesa Sądu Apelacyjnego dotyczące obecnej obsady kadrowej czy dużej ilości spraw oczekujących na rozpoznanie apelacji, czy też jakiegokolwiek inne okoliczności związane z organizacją systemu sądowego. Zgodnie z przywołanym już art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, dokonując oceny, czy naruszone zostało prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, obok upływu czasu, uwzględnia się indywidualne okoliczności sprawy. Tym samym nie ma tu miejsca na szerokie uwzględnienie kwestii organizacyjnych, niestanowiących *de iure* składowika konkretnego postępowania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18). Kwestia właściwej organizacji sądownictwa, w tym zapewnienie optymalnej obsady kadrowej sądów, jest obowiązkiem państwa, na co wielokrotnie zwracał uwagę Trybunał i Sąd Najwyższy (zob. wyroki Trybunału: w sprawie *Sutter v. Szwajcaria* z 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78; w sprawie *Wasilewski v. Polska* z 21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96; postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 marca 2005 r., III SPP 34/04; 26 kwietnia 2019 r., I NSP 18/19).

Fakt, iż Prezes Sądu nie dysponuje instrumentami umożliwiającymi mu zapewnienie odpowiedniej obsady kadrowej dla sprawnego działania wydziału czy sądu, naturalnie przekłada się na brak winy po jego stronie z tytułu zaistniałej przewlekłości postępowania. Wskazane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego

okoliczności co do obecnej obsady kadrowej i dużej ilości spraw oczekujących do rozpoznania mają charakter obiektywny, przekładający się na ocenę organizacji sądownictwa jako takiej. Powyższe nie zwalnia, jednakże państwa z odpowiedzialności z tego tytułu. Jak bowiem stwierdził Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 30 października 2006 r., S 3/06: „prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Adresatem konstytucyjnego nakazu rozpatrzenia sprawy w rozsądnym czasie są przede wszystkim same sądy. Należy jednak uwzględnić całokształt sytuacji faktycznej i wskazać, że konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom »terminową« realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości”.

Skarga na przewlekłość postępowania i związana z nią możliwość przyznania skarżącemu, na jego żądanie, od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 2000-20 000 zł, w znacznej mierze służy wymuszeniu na państwie takiej organizacji wymiaru sprawiedliwości, która umożliwi rozpoznanie sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13). Obok swoistej sankcji dla państwa, za niewłaściwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, suma pieniężna, o której jest mowa w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, pełni funkcję rekompensaty dla strony za doznaną szkodę niematerialną, będącą wynikiem przewlekłości. Nie jest to więc odszkodowanie za poniesione straty i utracone korzyści (art. 361 § 2 k.c.) lub zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 445 k.c. Ustawodawca wprowadza przy tym zasadę, iż strona, której skargę uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody ze stwierdzonej przewlekłości (art. 15 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość).

Konsekwentnie sumę, o której jest mowa w ustawie o skardze na przewlekłość, uznać należy za wstępną (tymczasową) rekompensatę z tytułu doznanej szkody niematerialnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18). W przedmiotowej sprawie skarżący wniósł o przyznanie od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 20 000 zł, przy czym nie przedstawił żadnych argumentów uzasadniających takie żądanie.

Zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, wysokość sumy pieniężnej, o której mowa we wskazanym przepisie, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, przy jednoczesnym uwzględnieniu jej wartości minimalnej na poziomie 2000 zł.

Biorąc powyższe pod uwagę, w szczególności okoliczność, iż skarżący nie uzasadnił wartości żądanej kwoty, Sąd Najwyższy uznał, że adekwatna jest kwota 2000 zł. Przyznając ją, Sąd Najwyższy oddalił żądanie skargi w pozostałej części.

Z uwagi na stwierdzoną przewlekłość postępowania, a zarazem brak wyznaczenia terminu rozprawy, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość, zaleca Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach wyznaczenie terminu rozprawy w sprawie V ACa 80/22 w terminie trzech miesięcy od dnia zwrotu akt.

Na podstawie art. 17 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania zwrócono skarżącemu opłatę od skargi w wysokości 200 zł.

[SOP]

[ms]

